ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ПРАВОСУДДЯ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ ТА МІСЦЕ СЕРЕД НИХ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ НОРМ

КІНАХ Яна Валерівна - здобувач Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

УДК 347.9:351.72
DOI: https://doi.org/10.71404/NP.2024.3.73

У статті досліджуються правові засади державної політики України у сфері правосуддя під час воєнного стану, зокрема роль адміністративно-правових норм у забезпеченні безперервності судового процесу та захисту прав людини в умовах надзвичайних обставин. Аналізуються основні виклики, з якими стикається судова система під час війни, такі як обмеження доступу до правосуддя через руйнування інфраструктури, переміщення судів, кадровий дефіцит та порушення термінів розгляду справ. Зосереджено увагу на необхідності застосування адміністративно-правових норм для організації роботи судів, забезпечення безпеки учасників процесу та створення чітких процедур комунікації між судовими установами та органами публічної адміністрації. Стаття також аналізує роль цифровізації в процесі забезпечення доступу до правосуддя в умовах воєнного стану, зокрема через впровадження електронного судочинства, що дає можливість зберегти функціональність судової системи в умовах, коли фізичний доступ до судових установ є обмеженим або неможливим. Визначено основні проблеми, пов'язані з використанням електронних засобів, такі як кібербезпека, цифрова нерівність та необхідність нормативного врегулювання електронних процедур. Окрему увагу приділено питанням адаптації процесуальних норм, зокрема принципу пропорційності, що забезпечує дотримання прав людини навіть у надзвичайних умовах. У статті підкреслено, що адміністративно-правові норми повинні виконувати роль «провідника» між конституційними гарантіями правосуддя та організацією судового процесу, що має бути належно координованим у умовах воєнного стану. Розглянуто необхідність створення чіткої координації між судовими установами та іншими державними органами, що відповідають за підтримку судочинства в умовах війни. Запропоновано рекомендації щодо вдосконалення організаційних механізмів судового процесу, щоб мінімізувати розрив між формальними правами громадян і реальними можливостями їхнього здійснення в умовах воєнного стану.

Ключові слова: правосуддя, воєнний стан, адміністративно-правові норми, судова система, доступ до правосуддя, цифровізація, процесуальні норми, права людини.

Постановка проблеми

В умовах воєнного стану правова політика України зазнає суттєвих змін, що торкаються як національних стандартів правосуддя, так і організаційних механізмів судочинства. Головною метою цієї політики є забезпечення доступу до правосуддя та збереження високих стандартів судового захисту за умови обмежених ресурсів, пошкодженої інфраструктури та загрози для безпеки громадян і суддів. Конституційні норми, які гарантують право на судовий захист, залишаються важливими орієнтирами, але їх реалізація потребує детального розгляду в контексті воєнного часу, що ставить під загрозу ефективність та справедливість правосуддя.

Ключовим викликом є забезпечення безперервності судочинства, що передбачає не лише фізичний доступ до судів, а й адаптацію процесуальних норм до екстремальних умов. Враховуючи високий рівень деструкції та переміщення судових установ, необхідно перерозподілити територіальну підсудність та вдосконалити механізми цифровізації, що дозволяють підтримувати ефективний доступ до правосуддя. Водночас адміністративно-правові норми повинні регулювати організаційні аспекти функціонування судової системи, включаючи забезпечення безпеки, взаємодію з іншими інститутами та реагування на нові виклики, що виникають через специфіку війни.

Особлива увага повинна приділятися збереженню прав людини, зокрема принципу пропорційності, що вимагає адаптації процесуальних норм без шкоди для основних прав осіб. В умовах війни адміністративно-правові норми не можуть обмежуватися лише технічними процедурами, тобто, вони мають стати ефективним інструментом, що забезпечує реальну можливість доступу до правосуддя навіть у найскладніших обставинах.

Стан дослідження проблеми

Сучасний стан дослідження проблеми правових засад державної політики України у сфері правосуддя під час воєнного стану виявляється багатогранним і охоплює кілька напрямів. Особливу увагу приділено збереженню та адаптації основних правових принципів, що стосуються доступу до правосуддя, а також перегляду адміністративно-правових норм, які регулюють діяльність судових органів. Відомо, що основи державної політики в цій сфері закладаються через нормативні акти та міжнародні документи, що відображають специфіку воєнного часу. Одним із центральних аспектів є забезпечення балансу між необхідністю адаптації правосуддя до умов війни та дотриманням прав людини, зокрема права на справедливий суд.

Одним з основних напрямів досліджень є збереження доступу до правосуддя навіть в умовах надзвичайної ситуації. Д. Моісеєнко [1, с. 367–368] підкреслює важливість збереження конституційних гарантій, незважаючи на обмеження прав під час війни. Вона зазначає, що безперервність правосуддя є не тільки функціональним завданням, а й критерієм легітимності державної влади. Також досліджується питання забезпечення прав людей, які постраждали від війни, зокрема внутрішньо переміщених осіб, у сфері правосуддя. О. Козакевич та А. Романенко [2 с. 32–35] вказують на важливість збереження процесуальних гарантій, навіть якщо деякі з них мають бути адаптовані для роботи в кризових умовах.

Наявність міжнародно-правових механізмів, які визначають межі допустимих відступів від зобов'язань у разі воєнного стану, є важливим елементом дослідження. В. Присяжний і Н. Керноз [3, с. 677–678] акцентують на необхідності впровадження норм міжнародного гуманітарного права для забезпечення правосуддя, що підкріплюється принципами пропорційності та необхідності. Вони зазначають, що не можна дозволити «зниження стандартів» правосуддя, оскільки це не лише підриває довіру до інститутів, а й веде до зменшення ефективності державних інститутів у кризовий період.

Актуальним напрямом є вивчення процесуальних змін, що стосуються організаційних рішень щодо роботи судів. О. Притика та І. Ізарова [4, с. 224–227] підкреслюють, що адміністративно-правові норми є важливими для забезпечення працездатності судової системи в умовах війни. Вони наголошують на необхідності чітких організаційних рішень, які б допомогли не лише організувати роботу судів, а й узгодити дії органів публічної адміністрації, що безпосередньо впливають на забезпечення доступу до правосуддя.

Однією з головних проблем є кадровий дефіцит у судовій системі, що негативно позначається на розгляді справ. Як зазначають Н. Керноз і В. Присяжний [3, с. 677–678], нестача суддів, зруйнована інфраструктура та проблеми з відновленням судових приміщень призводять до системного тиску на суди. Вони вказують,

що відновлення судової спроможності є не лише питанням ресурсів, а й інституційної стабільності, що критично важливо для дотримання «розумного строку» розгляду справ і ефективності правового захисту.

Враховуючи виклики воєнного часу, дослідники також зосереджуються на можливостях цифровізації правосуддя. О. Вдовіна [5, с. 84–88] вказує на значення електронного документообігу та відеоконференцій для забезпечення доступу до суду в умовах війни. Вона стверджує, що ці інструменти є не лише модернізацією судової системи, а необхідністю для її виживання в умовах екстремальних ситуацій. Водночас наголошується на необхідності нормативного врегулювання електронного судочинства, щоб уникнути дискримінації та забезпечити рівність учасників процесу.

Також слід звернути увагу на важливість зміни територіальної підсудності судів в умовах війни. І. Курилін і Л. Сопільник [6, 64–67] вказують на те, що територіальна підсудність є необхідним механізмом для збереження безперервності правосуддя, адже війна та окупація частини території держави змушують перенести розгляд справ до інших регіонів. Вони підкреслюють, що зміна підсудності повинна супроводжуватися чіткими процесуальними запобіжниками, щоб забезпечити доступ до правосуддя та уникнути правових колізій.

Дослідження також торкається питання правової визначеності та стабільності під час війни. Як зазначає О. Хотинська-Нор [7, с. 232–236], правова невизначеність в умовах воєнного стану може призвести до хаосу в судовій системі, що негативно позначиться на ефективності судового захисту. Вона пропонує стандартизувати організаційні механізми, що дозволить уникнути суперечностей у правозастосуванні та забезпечити рівність доступу до правосуддя на всій території країни.

Загалом, сучасні дослідження проблеми правових засад державної політики у сфері правосуддя під час воєнного стану [8, с. 142–145; 9, с. 52–56] фокусуються на забезпеченні стабільності та ефективності правосуддя в умовах кризової ситуації. Вони вимагають від правознавців і практиків пошуку оптимальних шляхів адаптації судової системи до нових викликів, зокрема через організаційні та технологічні інновації, що дозволяють підтримувати правосуддя на належному рівні навіть під час війни.

Метою дослідження є аналіз правових засад державної політики України у сфері правосуддя під час воєнного стану, зокрема вивчення ролі адміністративно-правових норм у забезпеченні безперервності правосуддя та реалізації гарантій доступу до суду в умовах екстремальних ситуацій. **Завдання дослідження** включають:

1. Оцінку впливу правового режиму воєнного стану на організацію судочинства в Україні, зокрема на дотримання конституційних гарантій доступу до правосуддя.

2. Визначення ролі адміністративно-правових норм у забезпеченні функціонування судової системи під час війни, зокрема через організаційні рішення та нормативні зміни.

3. Аналіз міжнародних стандартів, що регулюють дерогацію прав під час воєнного стану, та їх застосування в українській судовій практиці.

4. Вивчення питань зміни територіальної підсудності та перенесення юрисдикції судів у зв'язку з воєнними діями.

5. Оцінку ефективності цифровізації правосуддя, зокрема впровадження електронного документообігу та відеоконференцій як інструментів забезпечення доступу до суду в умовах війни.

6. Визначення основних проблем і ризиків, пов'язаних з кадровим дефіцитом, інфраструктурними обмеженнями та забезпеченням безпеки суддів під час воєнного стану.

7. Розробку рекомендацій щодо удосконалення організаційних і процесуальних механізмів для забезпечення стабільності судової системи в умовах воєнного стану.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у комплексному аналізі ролі адміністративно-правових норм у забезпеченні безперервності правосуддя та адаптації судової системи України до умов во-

єнного стану, з урахуванням міжнародних стандартів і конкретних організаційних механізмів.

Виклад основного матеріалу

Нормативні основи державної політики у сфері правосуддя під час воєнного стану базуються на конституційних гарантіях, які залишаються чинними навіть за надзвичайних обставин. Конституція України визначає основні права, які не підлягають обмеженню, що встановлює чіткі межі для будь-яких управлінських рішень у судовій сфері, зокрема у питаннях доступу до правосуддя. Під час війни держава не лише утримується від обмеження цих прав, але й має позитивний обов'язок забезпечити реальну можливість звернення до суду та ефективного розгляду справ.

Важливим аспектом є те, що режим воєнного стану не створює альтернативних судових органів, а зберігає існуючі конституційно легітимні судові інституції. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» визначає правила функціонування органів влади в умовах спеціального правового режиму, при цьому будь-які законодавчі зміни у процесуальних кодексах повинні бути доповнюючими та коригуючими, а не такими, що знижують рівень гарантій справедливого суду. Адаптація процедур, зокрема дистанційних, є допустимою лише за умови збереження основних прав людини та дотримання стандартів правосуддя.

Міжнародно-правові механізми відступу від зобов'язань під час війни встановлюють обмеження на застосування надзвичайних заходів, які не можуть порушувати базові заборони та принципи пропорційності. Наведене означає, що будь-які зміни в процесуальних рішеннях повинні базуватися на суворій необхідності, зберігаючи право на доступ до адвоката, публічність процесу та ефективність правового захисту. Тому міжнародні стандарти стають невід'ємною частиною внутрішньої правової політики, яка має забезпечити стабільність судової системи в умовах війни та сприяти збереженню довіри до державних інститутів.

Державна політика під час воєнного стану в Україні значною мірою реалізується через інституційні рекомендації та акти суддівського врядування, які забезпечують адаптацію законодавчих норм до екстремальних умов. Рекомендації органів суддівського врядування формують єдині підходи по країні та знижують ризик хаотичних рішень, регулюючи режим роботи судів з урахуванням безпекової ситуації. Важливо, що ці інституційні документи визначають не лише процесуальні норми, а й стандарти безпеки, комунікації та безперервності судового процесу, що особливо критично під час війни, коли фізичний доступ до судових установ може бути миттєво ускладнений або неможливий.

Зміна територіальної підсудності та перенесення юрисдикції судів є важливими інструментами забезпечення безперервності правосуддя в умовах воєнного стану, що стає необхідним у зв'язку з окупацією або бойовими діями на певних територіях, де доступ до судів став неможливим. В умовах війни питання підсудності виявляється не лише технічним, а й правозахисним, оскільки визначає, чи зберігається доступ до судової системи для громадян. Зміна підсудності повинна супроводжуватися чіткими процесуальними механізмами, щоб уникнути правових колізій і забезпечити належну участь усіх сторін у процесі.

В умовах воєнного стану судова система також стикається з кадровими та інфраструктурними проблемами, що напряму впливають на строки розгляду справ і загальну ефективність правосуддя. Нестача суддів та пошкодження судової інфраструктури створюють значне навантаження на судову систему, що потребує негайного відновлення та оптимізації управлінських процесів. Паралельно з цим важливим інструментом стабільності правосуддя стає цифровізація, зокрема впровадження електронного документообігу та відеоконференцій, що сприяє забезпеченню доступу до суду в умовах обмежених ресурсів, але також вимагають врахування аспектів кібербезпеки та рівності доступу до процесу, щоб уникнути дискримінації через технологічний розрив.

Державна політика під час воєнного стану має на меті підтримку єдності судової практики та забезпечення керованості судової системи. Особливу роль у цьому процесі відіграє Верховний Суд, який через роз'яснення та рекомендації щодо організації роботи судів встановлює мінімальні стандарти безпеки та процесуальної дисципліни. Важливим є те, що адаптація судових процедур під час війни не повинна призводити до фрагментації стандартів у різних регіонах, адже право на судовий захист має бути забезпечене на рівні всіх територій країни, зберігаючи єдність та стабільність судової практики.

Невід'ємною складовою державної політики є забезпечення ефективного доступу до правосуддя для осіб, які постраждали від війни, зокрема для внутрішньо переміщених осіб. Виникає необхідність створення чітких маршрутів звернення до суду, забезпечення можливості подання позовів та отримання процесуальних документів навіть за умов обмежених ресурсів. Проблеми з кадровим дефіцитом та інфраструктурними обмеженнями в судовій системі можуть суттєво ускладнити реалізацію цих прав, що вимагає інтеграції судових механізмів з адміністративними сервісами та правовою допомогою для забезпечення ефективності та оперативності правового захисту.

В умовах воєнного стану правові засади державної політики у сфері правосуддя формують систему гарантій і обмежень, що має діяти навіть за надзвичайних обставин. Конституційні положення та спеціальне законодавство встановлюють межі тимчасових обмежень прав, визначаючи перелік тих, що не підлягають звуженню. Водночас міжнародні стандарти дерогації вимагають дотримання принципів пропорційності, необхідності та часової обмеженості вживаних заходів. Реалізація цих норм на практиці відбувається через організаційні зміни в роботі судів, адаптацію територіальної підсудності, цифровізацію судових процедур та відновлення кадрового потенціалу судової системи, що в кінцевому рахунку забезпечує реальний доступ до правосуддя.

Адміністративно-правові норми виконують ключову роль у забезпеченні організаційного механізму функціонування судової системи під час воєнного стану, оскільки вони регулюють не лише процесуальні правила, але й управлінські приписи, які визначають режим роботи судів, взаємодію органів публічної адміністрації та стандарти безпеки. У цьому контексті такі норми виступають як практичні інструменти реалізації конституційного права на судовий захист, забезпечуючи реальність доступу до суду навіть у кризових умовах. Завдяки адміністративно-правовим нормам, судова система не лише формально існує, але й ефективно функціонує, зберігаючи стабільність і підзвітність у надзвичайних ситуаціях.

Зміна територіальної підсудності є важливим аспектом адміністративно-правових норм, оскільки вона сприяє забезпеченню безперервності правосуддя в умовах, коли суди не можуть працювати через бойові дії чи окупацію територій. Така зміна є частиною організаційних рішень, що здійснюються відповідно до адміністративно-правових норм, які визначають правила розподілу компетенції та організацію маршруту справ. Важливою складовою є чітке визначення процедур для перенесення юрисдикції судів, що дозволяє уникнути правової невизначеності та забезпечити рівний доступ до правосуддя на всій території країни.

Адміністративно-правові норми також виконують функцію «антикризового управління» в судовій системі, що сприяє підтримці правосуддя навіть у найскладніших умовах. Вони створюють механізми адаптації судових процедур, зокрема через застосування цифрових технологій, забезпечення безпеки учасників процесу та регулювання каналів комунікації. У цьому сенсі адміністративно-правові приписи формують правову основу, яка гарантує стабільність судової системи та мінімізує правові ризики, пов'язані з неузгодженістю або непередбачуваністю організаційних рішень.

Адміністративно-правові норми займають центральне місце у забезпеченні досту-

пу до адміністративного судочинства, що виступає механізмом контролю публічної влади, особливо в умовах війни. Основними бар'єрами для реалізації правосуддя є організаційні проблеми, такі як переміщення людей, перебої зв'язку, обмеження роботи установ і ризики для безпеки учасників процесу. Адміністративно-правові норми сприяють подоланню цих бар'єрів через чітке регулювання механізмів подачі документів, комунікації суду з учасниками та забезпечення доступу до е-суду. Вони також відіграють важливу роль у забезпеченні ефективності судового процесу в умовах воєнного стану, де цифровізація судочинства стає не просто модернізацією, а необхідною умовою для забезпечення доступу до правосуддя.

Крім того, адміністративно-правові норми регулюють межі дискреції виконавчої влади, особливо в питаннях, що безпосередньо впливають на функціонування судової системи, таких як бюджет, матеріально-технічне забезпечення та охорона. У цьому контексті війна посилює роль адміністративного регулювання, але водночас підвищує ризики надмірної дискреції, що може порушити принципи справедливості та рівності. Адміністративно-правові норми виконують функцію інтеграції міжнародних стандартів справедливого суду в управлінські рішення, які, зокрема, визначають порядок пріоритетності справ, організацію доступу до суду та комунікацію між учасниками процесу.

Особливо важливою є роль адміністративно-правових норм у сфері цифровізації правосуддя, де ці норми визначають стандарти роботи е-сервісів, правила обігу документів і кібербезпеки. Належне нормативне врегулювання цих аспектів є критичним для забезпечення недискримінаційності та ефективності судового процесу, зокрема в умовах обмеженого доступу до технологій у деяких регіонах. Війна висуває нові вимоги до адміністративно-правових норм, адже вони мають бути інтегровані в організаційні процеси судової системи таким чином, щоб міжнародні стандарти могли бути реалізовані навіть у найскладніших умовах.

Адміністративно-правові норми виконують важливу функцію в регулюванні взаємодії судів із публічною адміністрацією та іншими інституціями, такими як органи безпеки, місцеве самоврядування та установи виконання покарань. Вони забезпечують ефективну координацію між судовою владою та виконавчою, не порушуючи принципу незалежності суду, але гарантуючи належну функціональність судової системи. Встановлення чітких процедур координації, таких як забезпечення приміщень, охорона, евакуація матеріалів та організація каналу зв'язку, є критичним для збереження безперервності правосуддя, адже будь-яка затримка в цих питаннях може призвести до втрати доказів чи процесуальних строків, що негативно позначиться на ефективності захисту прав.

Важливим аспектом адміністративно-правових норм є визначення пріоритетів у розгляді судових справ, що особливо важливо в умовах воєнного стану. Адміністративно-правові норми створюють управлінські алгоритми для організації розгляду справ, повідомлення сторін, організації слухань і використання цифрових технологій для забезпечення безперервності процесу. Встановлення чітких алгоритмів допомагає уникнути нерівномірності між судами та забезпечує єдність стандартів правосуддя. Якщо такі процедури відсутні, зростає ризик хаосу, що може призвести до порушень прав осіб, а також втрати довіри до судової системи та правопорядку в цілому.

Таким чином, адміністративно-правові норми є основою для забезпечення реалізації конституційних гарантій правосуддя в умовах воєнного стану. Вони формують організаційну основу, що забезпечує неперервність судочинства, захист прав і свобод громадян та підтримує ефективність судового захисту в надзвичайних умовах. Ключовим є те, що ці норми не є лише технічними припусками, а становлять важливий елемент правової політики, який гарантує керованість та передбачуваність судового процесу навіть в умовах кризових ситуацій.

Отже, ключовими проблемами правових засад державної політики у сфері правосуддя під час воєнного стану є ризики розриву між конституційними гарантіями та фактичною доступністю правосуддя, а також загроза зниження стандартів правосуддя через адміністративну доцільність. Формально гарантії доступу до судового захисту зберігаються, проте в умовах війни, коли інфраструктура зруйнована і виникають нові загрози, ці гарантії можуть стати лише декларативними. Основною проблемою є не стільки самі норми, скільки їх виконуваність, що потребує заповнення цього розриву через адміністративно-правові норми, які забезпечують організаційні процедури. Однак часто ці норми не встигають за реальністю, створюючи невизначеність і труднощі для учасників процесу.

Особливе значення має нормативна фрагментація й колізії, які виникають через швидкість змін законодавства та необхідність термінової адаптації в умовах війни, що призводить до непередбачуваності для учасників процесу та нерівності практики судового захисту в різних регіонах. Адміністративно-правові норми повинні стандартизувати мінімальні гарантії правосуддя, але в умовах змінної безпекової ситуації ці стандарти можуть бути нестабільними. Однією з головних проблем є також складність імплементації міжнародних критеріїв дерогації, що вимагають постійного перекладу абстрактних норм на конкретні організаційні та процесуальні рішення, що потребує чіткої регламентації адміністративно-правових норм, щоб забезпечити стабільність правосуддя.

Крім того, адміністративно-правові норми мають велике значення у забезпеченні доступу до правосуддя в умовах воєнного стану, оскільки вони визначають управлінські алгоритми для судового процесу та координацію ресурсів, що є критично важливим для підтримки справедливості. У випадку відсутності чітко встановлених процедур виникає ризик управлінської довільності та нерівності доступу до суду, що особливо актуально, коли зміни територіальної підсудності, кадровий дефіцит та інші чинники обмежують можливості для реалізації правосуддя. Адміністративно-правові норми стають важливим інструментом для забезпечення не лише формальної, але й реальної здійсненності правосуддя, зокрема в умовах, коли кожна затримка може мати серйозні наслідки для прав учасників процесу.

Для забезпечення ефективного правосуддя в умовах воєнного стану необхідно розробити та впровадити чіткі адміністративно-правові норми, що гарантують безперервність судових процедур, збереження стандартів справедливості та адаптацію судової системи до змін юрисдикції, що включає встановлення процедур для організації доступу до суду, зокрема через цифрові канали, щоб забезпечити рівний доступ до правосуддя для всіх громадян, особливо для тих, хто змушений залишити свої домівки. Важливо також визначити механізми інформування та створити ефективну систему комунікації між судовими установами та громадянами, що сприятиме уникненню хаосу під час війни.

Окрім цього, необхідно забезпечити застосування принципу пропорційності при зміні процесуальних норм, щоб не знизити стандарти прав людини навіть у надзвичайних умовах. В умовах воєнного стану, коли є необхідність термінової адаптації до нових реалій, важливо зберегти баланс між ефективністю управління судовими процедурами і захистом прав громадян. Встановлення чітких правил для адміністрування електронного судочинства, включаючи безпеку персональних даних та захист від кіберзагроз, допоможе уникнути дискримінації через технологічні бар'єри та забезпечить рівні умови для всіх учасників судового процесу.

Також важливим є розробка стратегії для оперативного відновлення судової інфраструктури та визначення пріоритетів у розгляді справ, що потребують оперативного реагування, зокрема щодо прав біженців, вимушених переселенців і прав на соціальні виплати. Для забезпечення безперервності правосуддя необхідно створити чітку координацію між органами публічної адміністрації та судовими інституціями, а також посилити взаємодію з

міжнародними правовими організаціями для отримання фінансової та технічної допомоги, що дозволить подолати труднощі, які виникають під час війни.

Висновки

На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що правові засади державної політики у сфері правосуддя під час воєнного стану є складною і багатогранною системою, що забезпечує функціонування судової системи в умовах надзвичайних ситуацій. Важливими елементами цієї політики є збереження конституційних гарантій, адаптація процесуальних норм до реалій війни та ефективне використання адміністративно-правових норм для організації судового процесу. Проблеми, що виникають у процесі реалізації цих засад, включають ризики фрагментації правосуддя, нормативні колізії та необхідність постійного забезпечення доступу до суду через фізичні та цифрові канали.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з удосконаленням організаційних механізмів правосуддя в умовах війни, зокрема вивченням ефективності адміністративно-правових норм у забезпеченні безперервності судочинства. Важливим напрямом є аналіз впливу цифровізації на доступність правосуддя, а також дослідження адаптації міжнародних стандартів прав людини до умов воєнного стану. Подальші дослідження можуть зосередитися на розробці рекомендацій щодо оптимізації правових процедур і вдосконалення нормативно-правового регулювання, що сприятиме стабільності судової системи під час військових конфліктів.

Окрім цього, необхідно здійснити аналіз правових механізмів, що забезпечують рівність доступу до правосуддя в різних регіонах країни, зокрема в умовах змін юрисдикції судів через окупацію чи бойові дії. Важливим є також дослідження ефективності координації між органами публічної адміністрації та судовими установами для запобігання хаосу та забезпечення належної організації судового процесу на всіх етапах..

Література

1. Моісеєнко Д. М. Цивільне судочинство: доступ в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. Вип. 71. С. 366–369. doi: 10.24144/2307-3322.2022.71.62.

2. Козакевич О., Романенко А. Аналіз функціонування адміністративного судочинства в сучасних умовах режиму воєнного стану. *Адміністративне право і процес*. 2024. № 2. С. 28–39. doi: 10.17721/2227-796X.2024.2.03.

3. Керноз Н. Є., Присяжний В. В. Стан суддівського корпусу й доступ до правосуддя під час воєнного стану: реалії сьогодення. *Аналітично-правовий журнал*. 2023. № 6. С. 676–680. doi: 10.24144/2788-6018.2023.06.116.

4. Prytyka Y., Izarova I., Maliarchuk L., Terekh O. Legal challenges for Ukraine under martial law: protection of civil, property and labour rights, right to a fair trial, and enforcement of decisions. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2022 Vol. 3, no. 15. P. 219–238. doi: 10.33327/AJEE-18-5.4-n 000329.

5. Вдовіна О. О. Використання електронного документообігу в системі судочинства України. *Вісник ХДАК*. 2015. Вип. 46. С. 82–91.

6. Курилін І. Р., Сопільник Л. С. Організаційні аспекти діяльності судів України в умовах воєнного стану. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2023. Вип. 37. С. 62–69.

7. Prytyka Y. Khotynska-Nor O. Courts of Ukraine in Wartime: Issues of Sustainable Functioning under Martial Law. *Revista Jurídica Portucalense*. 2022. Vol. 31. P. 218–240.

8. Ablamska V. V. Legislative amendments regarding criminal proceedings under martial law. *Law and Safety*. 2022. Vol. 85, no. 2. P. 140–148. doi: 10.32631/pb.2022.2.13.

9. Гловюк І. В., Завтур В. А. Кримінальне провадження в умовах воєнного стану: особливості та правове регулювання. *Проблеми правознавства*. 2022. № 5 (131). С. 45–58.

SUMMARY

The article examines the legal foundations of Ukraine's state policy in the field of justice during martial law, in particular the role of administrative and legal norms in ensuring the continuity of the judicial process and the protection of human rights in extraordinary circumstances. The main challenges faced by the judicial system during wartime are analyzed, such as restrictions on access to justice due to the destruction of infrastructure, the relocation of courts, staff shortages, and violations of the terms of consideration of cases. The article focuses on the need to apply administrative and legal norms to organize the work of courts, ensure the safety of participants in the process, and create clear communication procedures between judicial institutions and public administration bodies. The article also analyzes the role of digitalization in the process of ensuring access to justice during martial law, in particular through the introduction of electronic justice, which makes it possible to maintain the functionality of the judicial system in conditions when physical access to judicial institutions is limited or impossible. The main problems associated with the use of electronic means are identified, such as cybersecurity, digital inequality, and the need for regulatory regulation of electronic procedures. Special attention is paid to the issues of adapting procedural norms, in particular the principle of proportionality, which ensures respect for human rights even in extraordinary circumstances. The article emphasizes that administrative and legal norms should play the role of a "guide" between the constitutional guarantees of justice and the organization of the judicial process, which should be properly coordinated in martial law. The need to create clear coordination between judicial institutions and other state bodies responsible for supporting judicial proceedings in wartime is considered. Recommendations are offered for improving the organizational mechanisms of the judicial process in order to minimize the gap between the formal rights of citizens and the real possibilities of their implementation in martial law.

Keywords: justice, martial law, administrative and legal norms, judicial system, access to justice, digitalization, procedural norms, human rights.